

Lage kostprijs biedt ruimte voor de toekomst (1)

Aart Evers en Michel de Haan

Het lagekostenbedrijf realiseerde in 1999 een kostprijs van 74 cent per liter melk. Een mooi resultaat en gunstig voor de inkomenspositie! Maar waar blijft al dat geld? In twee artikelen volgen we de geldstroom op het melkveebedrijf. In dit artikel volgen we de geldstroom van netto bedrijfsresultaat naar netto kasstroom op het gemiddelde Nederlandse melkveebedrijf dat qua omvang en intensiteit vergelijkbaar is met het lagekostenbedrijf. We willen dus wat verder kijken dan alleen de kostprijs.

Melkveehouderij in ontwikkeling

Binnen de Nederlandse melkveehouderij is een trend van schaalvergroting te zien. In de periode van 1990 tot 1999 daalde het aantal melkveebedrijven van ruim 33.000 naar ruim 28.000. In dezelfde periode nam de omvang van het gemiddeld Nederlands melkveebedrijf met ongeveer 75.000 kilogram toe tot een melkquotum van bijna 400.000 kilogram melk. Ook het grondoppervlak steeg met bijna 5 hectare tot 32,6 hectare in '98/99, evenals het aantal koeien dat met meer dan 4 stuks toenam tot 53,5.

De melkprijs vertoonde in de jaren negentig een grillig verloop. Van 80 cent in '90/91 daalde deze tot minder dan 74 cent in '96/97. In '97/98 was er sprake van een korte opleving. De gemiddelde melkprijs in 1999 was weer 74 cent. De LEI-prognose voor 2000 was een melkprijs van 75 cent.

Inkomen blijft schommelen

De schommelingen van de melkprijs hebben ook gevolgen voor de inkomensontwikkeling. Figuur 1 toont het besteedbaar inkomen (gezinsinkomen na aftrek belastingen), de gezinsbestedingen en het bedrag dat na besteding overblijft voor sparen (besparingen). Het besteedbaar inkomen is berekend door het netto bedrijfsresultaat te corrigeren voor belastingen en het verschil in berekende kosten en uitgaven (zie kader inkomensvorming). Dus vooral door uit te gaan van inkomsten en uitgaven. Ook de inkomsten van buiten het bedrijf maken hier deel van uit. Deze bedragen gemiddeld ongeveer f20.000. Wanneer het gemiddelde bedrijf het op eigen kracht moet doen, dus zonder inkomsten van buiten het bedrijf, dan zijn de besparingen in veel jaren negatief of schommelen ze rond nul. Inkomsten buiten het bedrijf blijken een belangrijke steunpilaar te zijn op Nederlandse melkveebedrijven.

Inkomensvorming

Opbrengsten uitbedrijf	
Berekende kosten	(-)
Netto bedrijfsresultaat	
Berekend loon ondernemer	(+)
Arbeidsopbrengst ondernemer	
Verschil berekende en betaalde kosten*	(+)
Gezinsinkomen binnen het bedrijf	
Inkomsten buiten het bedrijf	(+)
Totaal gezinsinkomen	
Belastingen	(-)
Besteedbaar inkomen	
Gezinsbestedingen	(-)
Besparingen	

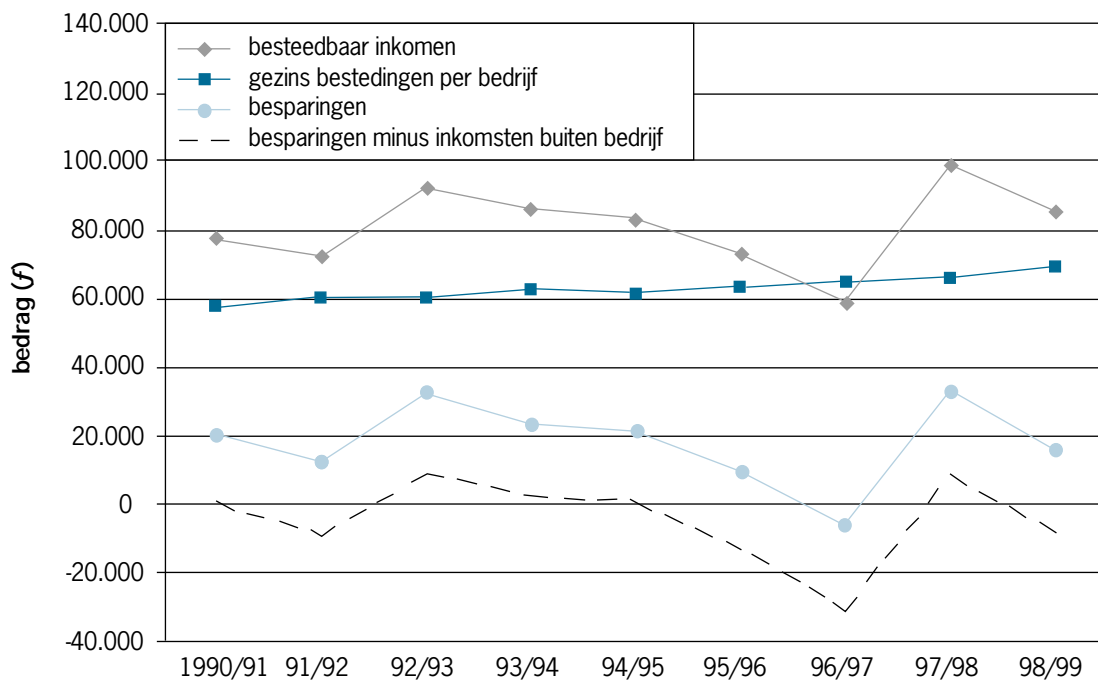
* exclusief berekend loon ondernemer

Figuur 1 laat een gestage groei van de gezinsbestedingen zien. De inflatie is hier mede de oorzaak van. Het verloop van het besteedbaar inkomen is, net als dat van de melkprijs, grillig. Door de lage melkprijs in '96/97 waren de gezinsbestedingen zelfs hoger dan het gezinsinkomen. Er moest toen geld uit de spaarpot bij. Dit blijkt uit de negatieve besparingen in dat boekjaar.

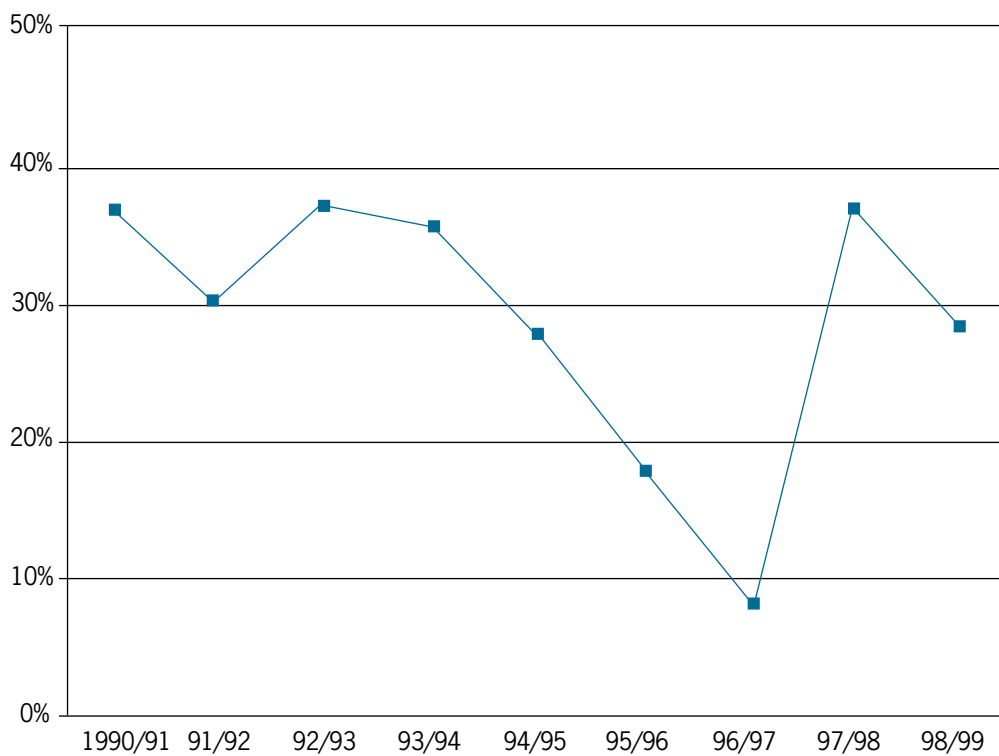
Arbeid, een belangrijke factor

Uit het vorige blijkt al dat de melkprijs een sterke invloed heeft op het inkomen. Om het inkomen te berekenen moet eerst het netto bedrijfsresultaat en de arbeidsopbrengst bekend zijn. Het netto bedrijfsresultaat wordt berekend door alle (berekende) kosten van de opbrengsten af te trekken. Dus ook het berekende loon van de ondernemer en de berekende rente. Door bij het netto bedrijfsresultaat het berekende loon van de ondernemer op te tellen, is de vergoeding voor arbeid van de ondernemer (de arbeidsopbrengst) te berekenen. Deze rekenmethodiek is in het kader "Inkomensvorming" schematisch weergegeven. Wanneer het gemiddelde melkveehouderijbedrijf in Nederland zou functioneren als een onderneming die alle gemaakte uren moet uitbetalen, zou het netto bedrijfsresultaat hiervoor onvoldoende zijn. Melkveehouders nemen gemiddeld genoeg met een

Figuur 1 Verloop besteedbaar inkomen, gezinsbestedingen en besparingen op een gemiddeld Nederlands melkveebedrijf (bron: LEI)

Figuur 2 Percentage vergoede arbeid op een gemiddeld melkveebedrijf (naar: LEI-cijfers)

lage vergoeding voor hun gewerkte uren, en dat zijn er over het algemeen meer dan 40 per man per week. Werkweken van 60 tot 70 uur zijn geen uitzondering. Hoeveel procent van de gewerkte uren daadwerkelijk wordt vergoed, laat figuur 2 zien. Dit percentage is berekend door de arbeidsopbrengst te delen door het berekende loon van de ondernemer(s). Figuur 2 laat zien dat de vergoeding voor arbeid zeer gering is. In de weergegeven negen jaar kwam deze vergoeding nooit boven de 40% uit. In '96/97 bereikte de vergoeding van gemaakte arbeid een dieptepunt: voor slechts 8% van de gemaakte uren werd een CAO-uurloon ontvangen, de rest van het werk werd voor niets verricht. Geconstateerd kan worden dat gemiddeld in de negentiger jaren de vergoeding voor arbeid op melkveebedrijven blijft steken op een kwart tot een derde van de berekende kosten. Het is duidelijk dat een melkveehouder genoeg neemt met een laag uurloon. Door veel uren te werken, wordt toch nog een redelijk gezinsinkomen te gehaald.

Inzet van middelen

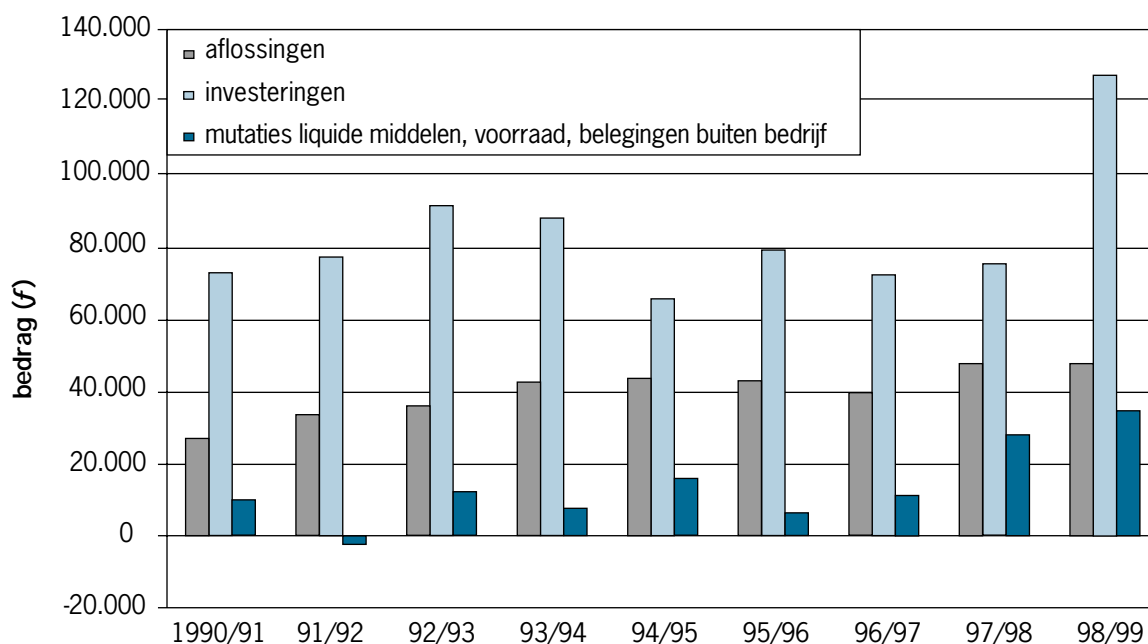
Behalve inkomen en arbeidsvergoeding is het ook nuttig te weten hoe het zit met de beschikbaarheid en besteding van middelen. Dit is het geld dat in een jaar vrijkomt en kan worden gebruikt voor investeren. In het kader "Middelen" is de herkomst van de beschikbare middelen in een rekenschema weergegeven. Gekeken is reeds wat de besparingen op een gemiddelde melkveebedrijf zijn (zie figuur 1). Deze zijn onderdeel van de totale beschikbare middelen. De beschikbare middelen bestaan ook uit afschrijvingen, overige eigen midde-

Middelen	
Besparingen	
Afschrijvingen	
Erfenissen en schenkingen	
Vermogenssubsidies	
Boekwinsten	
Overige mutaties Eigen Vermogen	(+)
Eigen middelen (A)	
Nieuweleningen	
Mutaties in kredieten	
Mutaties in kort Vreemd Vermogen	(+)
Vreemde middelen (B)	
A+B= Totaal beschikbare middelen	

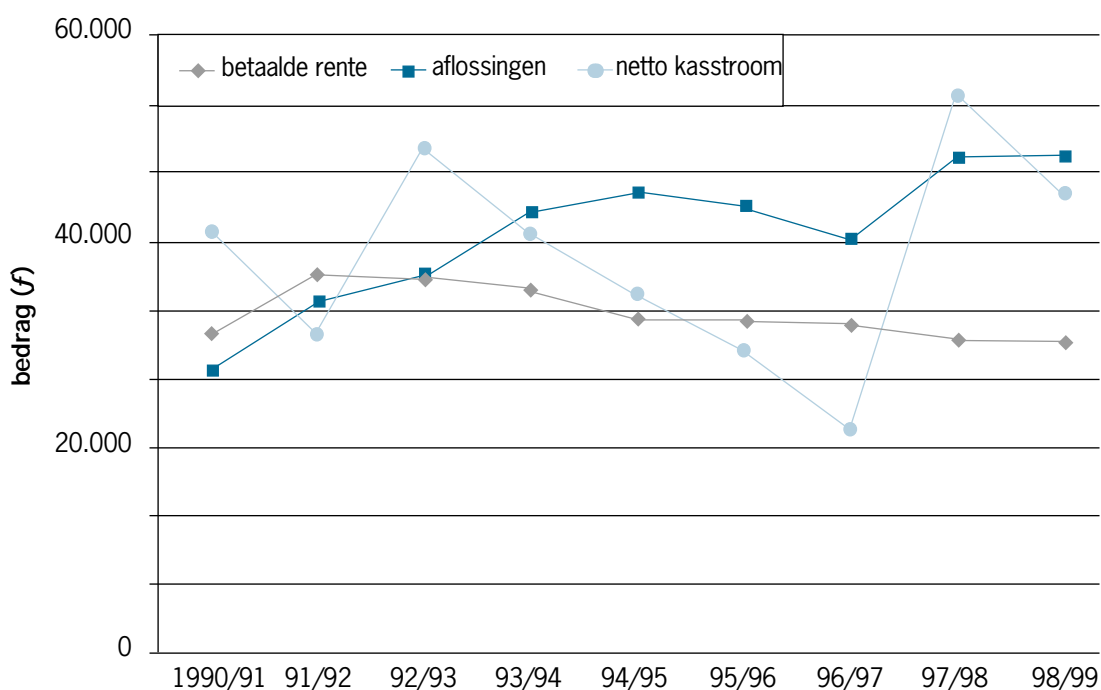
len zoals erfenissen en vreemde middelen zoals nieuwe leningen. In de periode van '90/91 tot en met '98/99 verdubbelde de hoeveelheid beschikbaar gekomen middelen: van ruim f100.000 naar ruim f200.000. Van de beschikbaar gekomen middelen bestaat ongeveer 40% uit vreemde middelen. De beschikbare middelen worden alle weer op een bepaalde manier aangewend. Figuur 3 laat zien hoe de middelen op een gemiddeld Nederlands melkveebedrijf zijn besteed.

In figuur 3 is te zien dat de meeste middelen worden ingezet

Figuur 3 Besteding van middelen op een gemiddeld Nederlands melkveebedrijf (bron: LEI)

Figuur 4 Verloop netto kasstroom en financieringsverplichtingen op een gemiddeld Nederlands melkveebedrijf (bron: LEI)

voor investeringen. De laatste jaren is overigens steeds meer in melkquotum geïnvesteerd. In boekjaar '90/91 werd nog maar 20% van de middelen aan melkquotum besteed, in '98/99 was dat al bijna 45 %. Naast melkquotum wordt er in grond, gebouwen en werktuigen & installaties geïnvesteerd. Het bedrag aan aflossingen neemt licht toe, omdat steeds meer vreemde middelen worden aangetrokken. De middelen die buiten het bedrijf worden vastgelegd stijgen overigens ook. Deze laatste ontwikkeling is voornamelijk te zien bij bedrijven die aan het afbouwen zijn. Bij die bedrijven worden de vrijgekomen middelen vaker op de spaarrekening gezet of belegd dan dat ze worden ingezet voor (vervangings)investeringen.

Voldoen aan verplichtingen

Veel besparingen en veel beschikbare middelen is mooi, maar voor de continuïteit is het belangrijk of de rente en aflossing betaald kan worden. Daarnaast is het interessant of er nog extra financieringsruimte is voor aantrekken van extra vreemd vermogen. De totale kasstroom geeft aan hoeveel financieringsmiddelen beschikbaar zijn. Dus hoeveel geld kan worden besteed aan rente en aflossing. De totale kasstroom is berekend door de besparingen, de betaalde rente en de afschrijvingen bij elkaar op te tellen en te corrigeren voor voorraden.

De netto kasstroom is de totale kasstroom minus de financieringslasten. In het kader "Kasstroom" is het rekenschema te zien. De netto kasstroom moet positief zijn om aan de

Kasstroom	
Besparingen	(+)
Betaalde rente incl. privé	(+)
Afschrijving incl. woning en auto	(+)
Mutatie veldinventaris	(-)
Totale Kasstroom (beschikbaar voor rente en aflossing)	
Betaalde rente	(-)
Aflossingen op leningen	(-)
Netto Kasstroom (ruimte voor lasten extra lening)	

rente- en aflossingsverplichtingen te kunnen voldoen. Verder geeft dit kengetal aan hoeveel financieringsmiddelen nog beschikbaar zijn om extra vreemd vermogen aan te trekken.

In figuur 4 is te zien dat de netto kasstroom de afgelopen jaren varieerde tussen de f20.000 en f60.000. Er is dus nog financieringsruimte bij het gemiddeld Nederlands melkveebedrijf. Stel bijvoorbeeld dat de netto kasstroom f30.000 is. Bij een aflossingspercentage van 10 % en 5 % rente, zijn er op korte termijn voldoende middelen om een extra lening van f200.000 af te sluiten.

We zien overigens wel een grote variatie tussen jaren. Deze is onder andere te wijten aan de schommelende melkprijs: een paar cent verschil heeft al grote gevolgen.

Wat ook opvalt is dat de aflossingen toenemen. Vooral aan-

trekken van meer vreemd vermogen leidt hiertoe. Maar toch neemt de betaalde rente licht af. Dit komt onder andere door de lage rentestand van de afgelopen jaren.

Figuur 4 laat zien dat melkveebedrijven ruimte hebben om extra vreemde middelen aan te trekken. Dit is gunstig. Toch zijn er ook bedreigingen. Enerzijds dat een paar cent lagere melkprijs grote gevolgen heeft voor het inkomen, de besparingen en de kasstroom. Anderzijds de rente. Als deze stijgt naar het niveau van begin jaren negentig, dan zullen de rentekosten fors toenemen. Wanneer beide ontwikkelingen gelijktijdig plaatsvinden, dan wordt het moeilijker om extra vreemde middelen te financieren. Dit kan de ontwikkeling van melkveebedrijven remmen.

Ruimte voor de toekomst?

Het is belangrijk om de geldstroom van een bedrijf in beeld te brengen. De financiële mogelijkheden van het bedrijf komen hierdoor goed in beeld. We zien dat een hoge rente en een lage melkprijs een bedreiging vormen voor de ontwikkeling van bedrijven. Dit geeft ook de noodzaak aan om kosten te besparen, zodat de besparingen en de netto kasstroom positief blijven. Want kostenbesparing leidt tot een hoger netto bedrijfsresultaat, een hoger inkomen en dus meer financiële ruimte. In het volgende artikel komt de geldstroom van het lagekostenbedrijf aan bod. Daar komt in beeld hoe kostprijsbesparing op zo'n bedrijf extra financiële ruimte oplevert. 🏠